

จาก ๒๘ ปี ๑๔ ตุลา ถึง ๒๕ ปี ๖ ตุลา

ประวัติศาสตร์ที่ยังรอการชำระ

เย็นวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

บนถนนราชดำเนินกลางรอบ ๆ อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ขณะที่ประชาชนประมาณ ๕ หมื่นคนนั่งชุมนุมกันอยู่ เครื่องบินฝึกปีกชั้นเดียวลำหนึ่งก็บินมาวนเวียนประกาศให้ทราบถึงการลาออกของจอมพล ถนอม กิตติขจร

และขอให้สลายการชุมนุม

๒๘ ปีผ่านไป...

บนถนนสายเดียวกัน ประชาชนเกือบ ๕ หมื่นคนนั่งชุมนุมอย่างสงบ บนท้องฟ้าไม่มีเครื่องบินมาบินวนเวียนประกาศว่าใครลาออก มีเพียงเสียงปราศรัยจาก “คนเดือนตุลา” ซึ่งขณะนี้เป็นนักการเมืองในพรรคแกนนำรัฐบาล

“พี่น้องประชาชนครับ วันนี้มีคนมาร่วมงานมากถึง ๕ หมื่นคน บรรยากาศคล้ายกับ ๒๘ ปีก่อนมากจริง ๆ ครับ ถ้าไม่มีรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตย เราคงไม่ได้เห็นบรรยากาศอย่างนี้แน่นอน”

แต่เสียง “คนเดือนตุลา” ผู้ซึ่งเมื่อ ๒๘ ปีก่อนยืนอยู่บนเวที หากวันนี้ยืนฟังอยู่ด้านล่าง กลับมีความเห็นไปอีกแบบ

“บนเวทีมีแต่นักการเมือง ‘คนเดือนตุลา’ ในพรรคไทยรักไทย ยืนกันเต็มไปหมด เวทีนี้จึงเป็นเวทีของพรรคไทยรักไทยไม่ใช่เวทีสาธารณะ” (เสาวนีย์ ลิ้มมานนท์ หนึ่งในผู้นำนักศึกษาที่ไฮด์ปาร์ก ในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖)

.....
ปีนี้...งานรำลึกเดือนตุลาจัดยิ่งใหญ่กว่าทุกปี ด้วยมีพิธีเฉลิมฉลองอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลาที่รื้อคอยมานาน ๒๘ ปี และเหตุการณ์ ๖ ตุลาเวียงมาครบ ๒๕ ปีพอดี คณะกรรมการจัดงานจึงเชื่อมงานรำลึกเหตุการณ์ทั้งสองให้เป็นงานเดียวกัน บรรยากาศงานเดือนตุลาปีนี้จึงมีผู้มาร่วมงานมากเป็นพิเศษโดยเฉพาะ “คนเดือนตุลา” จากทั้งสองเหตุการณ์ ซึ่งวันนี้ต่างก็เติบโตไปตามทางของตน บางคนก้าวเข้าสู่เวทีการเมือง บางคนยังคงเดินขบวนประท้วงเสียงข้างคนจน และบางคนกลายเป็นวีรชนข้างถนนที่ไม่มีใครเหลียวแล งานรำลึกเดือนตุลาปีนี้จึงมีเรื่องราวมากมายให้บันทึกและจดจำ

๑ ส่วนหนึ่งของภาพถ่ายวีรชน ๗๑ คนที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ บริเวณกำแพงหินแกรนิตอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๒ สถูปวีรชน ๑๔ ตุลา สัญลักษณ์สำคัญของอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ๓ ประติมากรรม ๑๔ ตุลา ๑๖ ๑ โน ๑๑ ชิ้นงานของโครงการกำแพงประวัติศาสตร์ ตั้งอยู่ที่หน้าหอประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์ ๔ นิทรรศการในงานรำลึก ๒๘ ปี ๑๔ ตุลา ๕-๖ ริ้วขบวนผู้มาร่วมงานร่วม ๕ หมื่นคนกำลังเคลื่อนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์สู่ถนนราชดำเนิน เพื่อร่วมเฉลิมฉลองพิธีเปิดอนุสรณ์สถานที่รอกอยมานาน ๒๘ ปี

“ท่านนายกฯ ทักขิณา...ลูกสาวอิจันหายไปตั้งแต่วันที่ ๖ ตุลา ๑๙ ฉันรู้ว่ามันตายไปแล้ว แต่ฉันยังหาคะคุณมันไม่พบ ท่านช่วยตามหาคะคุณมาให้ฉันทำบุญจะได้ไหม ขนาดโคโนเสาร์มันตายไปเป็นล้านปียังมีคนขุดหามันเจอ แล้วลูกอิจันเพิ่งตายแค่ ๒๕ ปีทำไมถึงยังหาคะคุณมันไม่เจอละคะท่าน...”

ข้างต้นเป็นการแสดงละครเวที “เหลียวหลัง แลหน้า ตุลาคม” ของกลุ่มละครมะขามป้อม หนึ่งในกิจกรรมที่สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ร่วมงานรำลึกเดือนตุลาคมมากที่สุด เห็นได้จากจำนวนผู้ชมกว่า ๒,๕๐๐ คนที่แน่นจนหอดประชุมใหญ่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเสียงปรบมืออันยาวนานหลังละครปิดฉาก

ความประทับใจที่เกิดขึ้นคงต้องยกความดีให้แก่ทีมงานทุกคน ตั้งแต่บทละครอันสนุกสนานแต่แฝงไว้ด้วยเนื้อหาสาระครบถ้วนของ ทองขาว ทวีปริงนิกุล ผู้เขียนบทละครโทรทัศน์ชื่อดัง และ ประดิษฐ ประสาททอง หัวหน้ากลุ่มละครมะขามป้อม ไปจนถึงนักแสดง ผู้ดูแลแสง สี เสียง และอุปกรณ์ประกอบฉาก ซึ่งทำหน้าที่ของคอนอย่างดีเยี่ยม

ละครเรื่องนี้กล่าวถึงสภาพสังคมก่อนเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ มาจนถึงปัจจุบัน ผ่านตัวละครหลักสี่ตัว คือ นางเสงกับนายชายผู้เป็นแม่และพ่อ กับลูกชายลูกสาวชื่อ สุดปรารถนาและฟ้าใส นายชาย

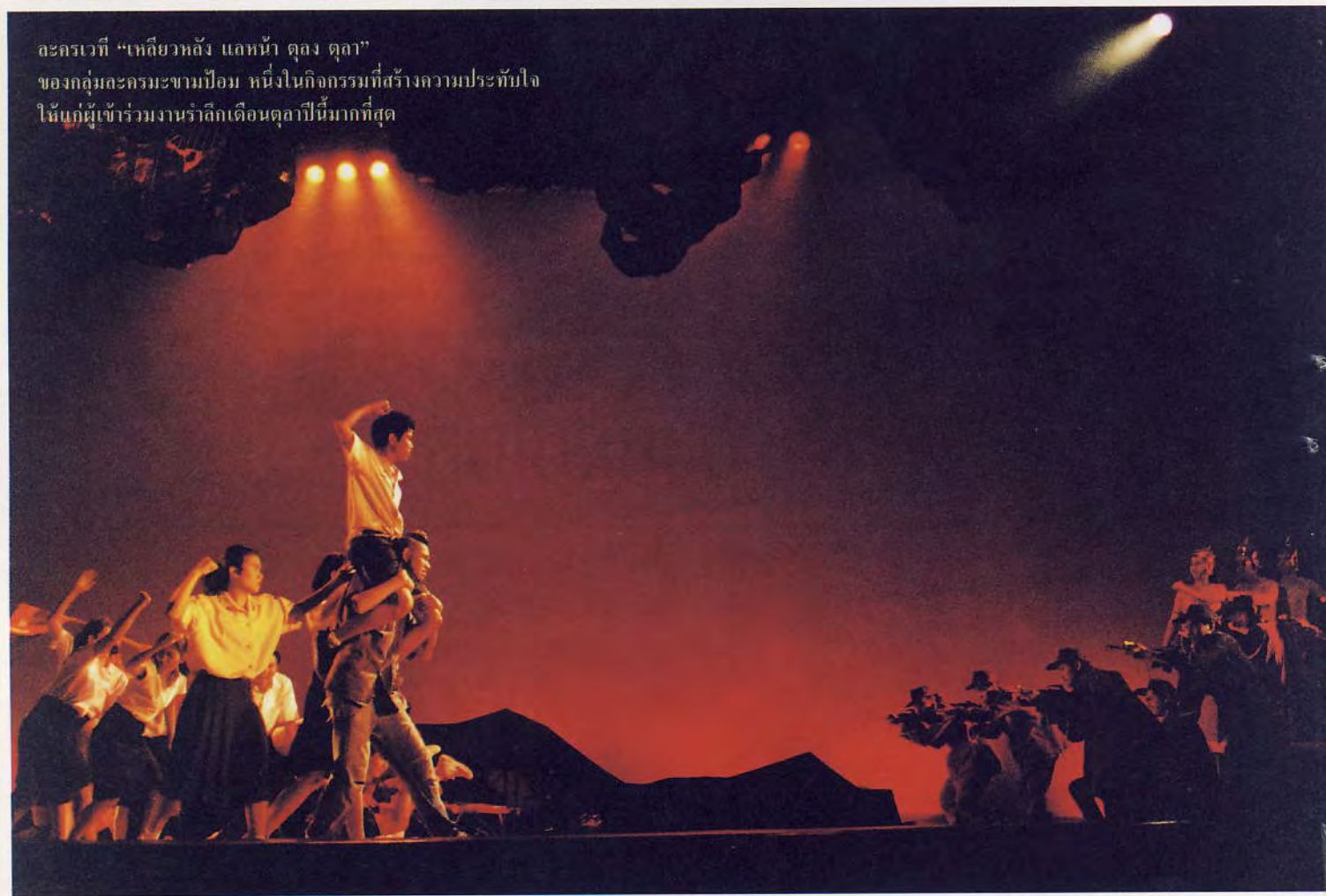
ถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารรับใช้ชาติอยู่หลายสิบปี หลังรบจนขาพิการจึงได้กลับบ้าน ส่วนนางเสงขายที่นำมาเก็บขยะส่งลูกเรียน ลูกชายคนโตเป็นผู้นำนักศึกษาในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา และหนีเข้าป่าไปหลายปี ภายหลังกลายเป็นนักการเมืองที่มุ่งเน้นแต่การหาเสียงช่วงเลือกตั้ง ส่วนลูกสาวคนเล็กหายตัวไปตั้งแต่เหตุการณ์ ๖ ตุลา เมื่อนายกฯ ทักขิณาเยี่ยมชาวบ้านผู้ยากไร้ นางเสงจึงขอให้ท่านช่วยค้นหากระดูกของลูกสาว และขอให้ทุกคนออกมาพูดความจริงเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้เสียที เนื้อหาของละครข้างต้นสอดคล้องกับประเด็นสำคัญที่คณะกรรมการจัดงาน ๒๕ ปี ๖ ตุลาพยายามนำเสนอต่อสาธารณชนมาตลอด คือ เรียกร้องให้มีการชำระประวัติศาสตร์ ๖ ตุลา เพราะตลอดเวลา ๒๕ ปีที่ผ่านมา เหตุการณ์ ๖ ตุลา ถูกหลีกเลี่ยงที่จะพูดถึงและมีคนพยายามบอกให้ลืมมันไปอยู่เสมอ

กิจกรรมรำลึก ๖ ตุลาปีนี้เริ่มต้นตั้งแต่รุ่งเช้า บริเวณสวนประติมากรรมกำแพงประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บรรดาญาติวีรชน คณะกรรมการจัดงานฯ และประชาชน ร่วมกันตักบาตรและทำพิธีบังสุกุลให้แก่วีรชนที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๒๕๑๙ ในวันนี้มีบุคคลสำคัญมาร่วมงานจำนวนมาก อาทิ นายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานรัฐสภา นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย พล.ต. จำลอง ศรีเมือง นางประทีป อึ้งทรงธรรม เป็นต้น ต่อจากนั้น ศ. (พิเศษ) ดร. ชลธิรา สัตยาวัดนา ประธานคณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๒๕๑๙ ได้มอบหนังสือรายงานชำระประวัติศาสตร์ ๖ ตุลา ๒ เล่ม แก่นายอุทัย พิมพ์ใจชน ประธานรัฐสภา เพื่อให้รัฐบาลนำไปพิจารณาดำเนินการชำระประวัติศาสตร์ต่อไป

หนังสือดังกล่าวจัดทำโดย “คณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานเหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙” มี ศ. (พิเศษ) ดร. ชลธิรา สัตยาวัดนา เป็นประธานคณะ

ละครเวที “เหลียวหลัง แลหน้า ตูลง ตูลา”
ของกลุ่มละครมะขามป้อม หนึ่งในกิจกรรมที่สร้างความประทับใจ
ให้แก่ผู้เข้าร่วมงานรำลึกเดือนตุลาปีนี้มากที่สุด

กรรมการฯ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอีกหลายท่าน ทำการรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสาร สิ่งพิมพ์ วิดีโอ เทปบันทึกเสียง ภาพถ่าย ฯลฯ รวมทั้งถ้อยคำจากพยานเหตุการณ์ทั้งหมด ๖๒ คน

หนังสือเล่มแรกมีชื่อว่า *อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง* จัดทำโดย ผศ. ใจ อึ้งภากรณ์ อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ และ ดร. สุทธชัย ยิ้มประเสริฐ อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนหนังสือเล่มที่ ๒ มีชื่อว่า *กรี๊ดแสด กลัดหนอง กรองความจริง โดยผู้หญิง ๖ ตุลา* จัดทำโดย ศ. (พิเศษ) ดร. ชลธิรา สัตยวัฒน์

ดร. ชลธิรากล่าวถึงกระบวนการจัดทำหนังสือดังกล่าวว่า

“คณะกรรมการรับข้อมูลฯ เริ่มต้นทำงานโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเวลาหนึ่งปีเต็ม ได้รับความร่วมมือจากประชาชนอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะผู้มีจิตใจกล้าหาญ เสียสละ ๖๓ ราย โดยไม่มีอามิสสินจ้าง หากดูจากพยานที่มาให้การในรายงานทั้งสองเล่มนั้น จะเห็นว่ามิทั้งนายตำรวจระดับสูงที่มีส่วนร่วมรู้เห็นในการกระทำในวันนั้น และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มมวลชน กลุ่มกระหิงแดงที่กลับใจมาให้การ สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อเวลาผ่านไป ๒๕ ปี แม้แต่กลุ่มคนที่เคยอยู่ในขบวนการของฝ่ายที่ทำร้าย ก็สามารถสรุปบทเรียนได้ว่าขณะนั้นรัฐกระทำเกินเลย ไม่ถูกต้อง ข้อมูลเหล่านี้เป็นที่มาของการเขียนประวัติศาสตร์ในลักษณะวิเคราะห์และเรียบเรียงวิจารณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หนังสือเล่มนี้จึงเป็นเล่มแรกที่มาจากระแสสำนักต่อเหตุการณ์ ความรับผิดชอบต่อประชาชน และมุ่งให้ชาติสรุปบทเรียนร่วมกัน และเป็นก้าวแรกของการเขียนประวัติศาสตร์ ๖ ตุลาที่ประชาชนมีส่วนร่วม”

ในบทนำของหนังสือ *อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง* ได้สรุปผลการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดไว้ว่า

“ในเช้าวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ เจ้าหน้าที่ตำรวจของรัฐไทยได้ก่ออาชญากรรมทางการเมือง โดยลงมือปราบปรามขบวนการนักศึกษาในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ด้วยอาวุธสงคราม การปราบปรามครั้งนั้นไม่มีเหตุผลที่มีความชอบธรรมแต่อย่างใดทั้งสิ้น นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้ร่วมมือกับอันธพาลฝ่ายขวาที่มาชุมนุมต่อต้านนักศึกษาที่หน้ามหาวิทยาลัย โดยปล่อยให้ผู้บริสุทธิ์ถูกเข่นฆ่าอย่างทารุณที่ห้องสนามหลวง หน้าวัดพระแก้ว และวัดมหาธาตุ”

จากนั้นนายจินดา ทองสินธุ์ นางเล็ก วิทยาภรณ์ และตัวแทนญาติวีรชนที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ มอบโล่ “ตุลา

ชนหาญกล้า” ให้แก่ นายวิทยา แก้วภราดัย ตัวแทนหน่วยรักษาความปลอดภัย นางสุชีลา ดันชัยนันท์ ตัวแทนหน่วยพยาบาลเพื่อมวลชน และนายสุธรรม แสงประทุม ตัวแทนผู้ต้องหา ๑๘ คนในเหตุการณ์ ๖ ตุลา

เวลาประมาณ ๙.๐๐ น. บริเวณหน้าหอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นายธีรยุทธ บุญมี อดีตผู้อำนวยการ ๑๔ ตุลา ได้กล่าวปาฐกถาพิเศษเรื่อง “๖ ตุลา ความว่างเปล่าทางจิตวิญญาณและศีลธรรมของสังคมไทย” ได้ข้อสรุปว่า

“เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ถูกแยกออกจากเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ทั้ง ๆ ที่เป็นเหตุการณ์ที่มีความต่อเนื่องกัน เหตุการณ์ ๖ ตุลา ถูกระบุว่าความพ่ายแพ้และไม่ได้รับการยกย่องหรือให้เกียรติ ผมเสนอว่าควรมีการชำระประวัติศาสตร์ โดยทุกฝ่ายร่วมกัน มีรัฐบาลให้การสนับสนุนเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของสังคม นอกจากนี้เหตุการณ์ ๖ ตุลา ก็ควรมีอนุสาวรีย์ของตนเอง ไม่ใช่แค่สวนประติมากรรมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งผมคิดว่าสถานที่สร้างอนุสาวรีย์ ๖ ตุลา น่าจะเป็นมุมสนามหลวง บริเวณที่มีการเผา ม้า แขนงคอนักศึกษาในเหตุการณ์นั้น”

ต่อจากนั้น ฯพณฯ อานันท์ ปันยารชุน อดีตนายกรัฐมนตรี จึงเดินทางมาเป็นประธานในพิธีเปิดงาน “รวมพลัง ๑๔ ตุลา ๑๖ และ ๖ ตุลา ๑๙” ส่วนในภาคบ่ายที่หอประชุมเล็ก มีการอภิปรายเรื่อง “การชำระประวัติศาสตร์ ๖ ตุลา และผลกระทบของ ๖ ตุลาต่อสังคมไทย” และพิธีรำลึกและไว้อาลัยแก่วีรชนผู้เสียชีวิต โดยตั้งขบวนญาติวีรชนและผู้ร่วมในเหตุการณ์เดินรอบหอประชุมใหญ่แล้วไปวางพวงมาลาที่กำแพงประวัติศาสตร์ ก่อนปิดท้ายงานด้วยการแสดงดนตรีของวงคาราวานและผองเพื่อน บรรยากาศของงานรำลึก ๒๕ ปี ๖ ตุลาคมนี้มีผู้มาร่วมงานคับคั่งตลอดทั้งวัน

วันนี้เหตุการณ์ ๖ ตุลาคมผ่านไป ๒๕ ปีแล้ว บางคนยังคงเฝ้ารอคอยการชำระประวัติศาสตร์ให้สังคมยอมรับโศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้น บางคนเฝ้ารอคอยการลงโทษผู้กระทำผิดในเหตุการณ์ครั้งนั้น และบางคนยังคงเฝ้าคอยว่าจะพบศพลูกรักที่หายไปตั้งแต่ ๒๕ ปีก่อน

“แม้เหตุการณ์จะผ่านไป ๒๕ ปีแล้ว แต่ผมก็ยังมีคำถามอาลัยอาวรณ์ต่อการจากไปของลูกชาย ผมรู้ว่าถึงอย่างไรลูกชายก็เสียชีวิตไปแล้ว แต่จนถึงบัดนี้ก็ยังหาศพไม่พบ และผมยังคงหวังที่จะค้นหาต่อไป” (นายจินดา ทองสินธุ์ บิดาของนายจากรุณย์ ทองสินธุ์ นักศึกษาซึ่งถูกยิงเสียชีวิตและถูกกลุ่มอันธพาลใช้ผ้ารัดคอแล้วลากไปตามสนามฟุตบอลมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

๒

“ผมมีความยินดีอย่างยิ่งที่เราสามารถสร้างอนุสรณ์สถานจนเสร็จ และเปิดทันพิธีสมโภชสถูปดวงวิญญาณวีรชนประชาธิปไตยในโอกาสเดียวกัน การสร้างอนุสรณ์สถานแห่งนี้ใช้เวลาเนิ่นนานที่สุดในบรรดาอาคารทั้งหลาย อนุสรณ์สถานแห่งนี้เป็นที่รวบรวมตั้งแต่การจารึกชื่อของผู้เสียชีวิต ๑๔ ตุลาและ

ลำดับเหตุการณ์ ๒๘ ปี อนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา

๑. วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ : เหตุการณ์ ประวัติศาสตร์

นิสิตนักศึกษาประชาชนที่ชุมนุมประท้วงมาหลายวันแล้ว ได้มารวมตัวกันบริเวณสวนจิตรลดา เวลาประมาณ ๐๕.๐๐ น. หลังจากฟังผู้แทนพระองค์อ่านพระบรมราโชวาทแล้ว ก็เริ่มสลายการชุมนุม แต่เกิดการปะทะกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในคอนรุ่มรถ เหตุการณ์ได้บานปลาย มีการใช้กำลังทหารและตำรวจเข้าปราบปรามจนมีผู้บาดเจ็บล้มตาย หนังสือ *พิธีพระราชทานเพลิงศพวีรชน ณ เมรุท้องสนามหลวง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๗* ได้รายงานจำนวนผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ และสูญหาย ไว้ดังนี้

ผู้เสียชีวิต ๗๑ คน (ได้รวมการแจ้งชื่อเพิ่มเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๑๗ จำนวน ๒ ราย)

ผู้พิการและผู้ทพพลภาพ ๕๖ คน

ผู้มีจิตฟั่นเฟือน ๒๗ คน

ผู้สูญหาย ๔ คน

รวม ๑๕๘ คน

๒. วันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๗ : รับหลักการสร้าง อนุสาวรีย์

คณะรัฐมนตรีสมัยนายสัญญา ธรรมศักดิ์ มีมติเห็นชอบในหลักการให้มีอนุสาวรีย์สำหรับผู้ที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๑๔-๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ และมอบให้ทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้ประสานงาน

๓. การประกวดแบบแปลนอนุสาวรีย์สำหรับ วีรชนผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (สนท.) จัดให้มีการประกวดแบบ ปรากฏว่า นายเทอดเกียรติ ตักดีคำดวง เป็นผู้ชนะการประกวดในปี ๒๕๑๘

๔. วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๘ : วางศิลาฤกษ์

พิธีวางศิลาฤกษ์อนุสาวรีย์วีรชนผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ที่บริเวณสี่แยกคอกวัว โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงเป็นองค์ประธานในพิธี มี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรี เข้าร่วมในพิธี

๕. วันที่ ๘ ธันวาคม ๒๕๑๙ : ยกเลิกโครงการ

คณะรัฐมนตรีสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร มีมติเห็นด้วยกับกระทรวงการคลัง ตามหนังสือลงวันที่ ๒๘ พฤศจิกายน ๒๕๑๙ ให้ยกเลิกโครงการสร้างอนุสาวรีย์สำหรับวีรชนผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๑๔-๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖

ประวัติผู้ที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยในเหตุการณ์เดือนตุลาคม กล่าวได้ว่านี่เป็นแหล่งรวมไม่ใช่ว่าเฉพาะอีสานและวัดต่างๆ ตรงกันข้ามรากฐานของอนุสรณ์สถานจะเป็นที่ตั้งและรวมจิตวิญญาณของนักประชาธิปไตย”

ศ. นิคม จันทรวินทร ประธานมูลนิธิ ๑๔ ตุลา กล่าวในพิธีสมโภชดวงวิญญาณวีรชนประชาธิปไตย ณ บริเวณอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา สี่แยกคอกวัว ในช่วงสายวันที่ ๑๔ ตุลาคม หลังจากพิธีทำบุญตักบาตรบริเวณหน้าหอประชุมใหญ่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้มาร่วมงานจึงตั้งขบวนเดินมาร่วมพิธีสมโภชดวงวิญญาณวีรชนฯ ที่อนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา ในปีนี้มีผู้เข้าร่วมงานกว่า ๕๐๐ คน ตัวแทนฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายค้าน และองค์กรต่าง ๆ นำพวงหรีดมาสักการะดวงวิญญาณวีรชนจำนวนมาก อาทิ นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ หรือ “ไอ้ก้านยาว” รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย นายอู๋ทัย พิมพ์ใจชน ประธานรัฐสภา นายธานี ศักดิ์เศรษฐี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายเสน่ห์ จามริก ประธานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน อดีตนักศึกษารุ่น ๑๔ ตุลา ญาติวีรชนและวีรชนที่ได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์

พิธีในช่วงเช้าวันนี้เป็นพิธีทางศาสนา ซึ่งมีตัวแทนจากทุกศาสนาประกอบพิธีกรรมตามแบบของตน โดยมี นพ. เสม พริ้งพวงแก้ว เป็นประธานในพิธีจุดธูปเทียนบูชาเช่นไหว้ดวงวิญญาณ และตัวแทนศาสนาพุทธ คริสต์ อิสลาม กล่าวไว้อาลัยและรำลึกดวงวิญญาณผู้เสียชีวิต ส่วนบริเวณทางขึ้นอนุสรณ์สถานมีการจัดโต๊ะเช่นไหว้หัวหมูและกระดาดขงเด็กสำหรับผู้ต้องการทำพิธีแบบจีน

นายณิปปไทย ศาสนันท์ ตัวแทนคณะกรรมการญาติวีรชนกล่าววาระดวงวิญญาณวีรชนว่า

“ในขณะที่อนุสรณ์สถานได้เสร็จสิ้นตามเจตนารมณ์ของผู้รักเสรีภาพและรักประชาธิปไตยแล้ว การกระทำนี้ถือเป็นภาระกตัญญูต่อผู้เสียสละ แต่เมื่อกตัญญูแล้ว ต้องมีกตเวทิต์ด้วย เพื่อพิทักษ์เจตนารมณ์ของวีรชนเดือนตุลาให้มั่นคงด้วยการปฏิบัติ

“โอกาสนี้ญาติวีรชนจึงขอแสดงกตเวทิต์ด้วยการเรียกร้องต่อรัฐบาลในสามข้อ คือ หนึ่ง ขอให้ประกาศให้วันที่ ๑๔ ตุลา เป็นวันแห่งสิทธิเสรีภาพของประชาชน สอง ขอให้รัฐบาลประกาศจัดงานรำลึก ๑๔ ตุลา เป็นงานรัฐพิธีอย่างสมเกียรติและสมศักดิ์ศรีของวีรชนผู้เสียชีวิต และ สาม ขอให้รัฐบาลช่วยเหลือดูแลผู้ได้รับบาดเจ็บและญาติวีรชนที่ยังมีชีวิตอยู่อย่างเป็นธรรม”

๖. วันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๐ : ยึดเงินบริจาค คณะรัฐมนตรีสมัยนายธานินทร์ กรัยวิเชียร มีมติให้ยึดเงินที่ประชาชนบริจาคให้ สทน. โดยให้กระทรวงการคลังรับไปพิจารณาดำเนินการ

๗. วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๑ : นำเงินที่ยึดส่งคลัง

คณะรัฐมนตรีสมัย พล.อ. เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ รับทราบการที่กระทรวงการคลังได้นำเงินที่ประชาชนบริจาคให้ สทน. รวมเป็นเงิน ๔,๐๒๓,๑๐๖.๖๐ บาท ส่งคลังเป็นรายได้แผ่นดิน

๘. วันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๓๒ : ตั้งคณะกรรมการติดตามการสร้างฯ

นักศึกษา นักวิชาการ และตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ประสงค์จะให้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการก่อสร้างอนุสาวรีย์วีรชน ๑๔ ตุลา ได้รวมตัวกันในชื่อว่า “คณะกรรมการติดตามการสร้างอนุสรณ์สถานวีรกรรม ๑๔ ตุลาคม” โดยมีกรรมการ ๑๘ คน และได้มีการประชุมครั้งแรกในวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๓๒ ที่ประชุมมีมติให้ ศ. ระพี สาคริก เป็นประธาน ศ. นิคม จันทรวีฑูร และนายสุวัฒน์ วรดิลก เป็นรองประธาน

๙. วันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๓๒ : คืนเงินบริจาค

คณะรัฐมนตรีมีมติให้คืนเงินบริจาค โดยให้สำนักงบประมาณจัดสรรงบประมาณปี ๒๕๓๓ งบกลาง รายการเงินสำรองจ่ายเพื่อกรณีฉุกเฉินหรือจำเป็น ในวงเงิน ๔,๐๒๓,๑๐๖.๖๐ ให้ทบวงมหาวิทยาลัยดำเนินการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ร่วมกับนิสิตนักศึกษาตามความเห็นของกระทรวงการคลัง

๑๐. วันที่ ๑ พฤษภาคม ๒๕๓๓ : ตั้งคณะกรรมการจัดสร้างฯ

คณะรัฐมนตรีอนุมัติให้ทบวงมหาวิทยาลัยแต่งตั้งคณะกรรมการจัดสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ขึ้นแทนคณะกรรมการติดตามการสร้างฯ ตามข้อ ๘ แต่ยังคงมี ศ. ระพี สาคริก เป็นประธานกรรมการตามเดิม และมีกรรมการอื่นอีกรวมทั้งสิ้น ๒๒ คน

๑๑. วันที่ ๘ ตุลาคม ๒๕๓๓ : ก่อตั้งมูลนิธิ

๑๔ ตุลา คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติอนุญาตให้ตั้งมูลนิธิ ๑๔ ตุลา โดยในระยะเริ่มแรกมี ศ. ระพี สาคริก เป็นประธานมูลนิธิ และมีกรรมการอีก ๘ คน ที่ทำการของมูลนิธิ คือ ๓๒๘ ถนนศรีอยุธยา เขตราชเทวี กทม. ต่อมามีการเปลี่ยนแปลงโดย ศ. นิคม จันทรวีฑูร เป็นประธานมูลนิธิจนถึงปัจจุบัน

สิ่งที่เรียกว่าเป็น “ไฮไลต์” ของงานปีนี้มีสองอย่าง คือ พิธีเปิดประติมานุสรณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ กำแพงประวัติศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งมีขึ้นในช่วงบ่าย และพิธีฉลองเปิดอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา บริเวณสี่แยกคอกวัว ในช่วงเย็น ซึ่ง พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี จะเดินทางมาเป็นประธานในพิธี

ประติมานุสรณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ เป็นประติมากรรม ๑ ใน ๑๑ ชิ้นงานของโครงการกำแพงประวัติศาสตร์ มีลักษณะเป็นประติมากรรม ๔ ชั้น เรียงกันเป็นผนัง ด้านในสุดเป็นรูปขบวนของ ๑๓ กบฏและประชาชน ด้านซ้ายและขวาเป็นภาพเหตุการณ์วันที่ ๑๔ ตุลา เช่น ไอ้กำนันยาว นักศึกษาชายหญิงเดินแบกศพ ตรงกลางเป็นอนุสาวรีย์สลักทรายชื่อผู้เสียชีวิต

นายมารุต บุญนาค ประธานกรรมการดำเนินการจัดทำกำแพงประวัติศาสตร์ กล่าวถึงความเป็นมาและความคืบหน้าของโครงการดังกล่าวว่า

“โครงการนี้เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ เพื่อเป็นอนุสรณ์สถานบันทึกประวัติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการต่อสู้และสร้างสรรค์การปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งขณะนั้นยังเหลืออีก ๘ ชิ้นงานยังไม่เสร็จ คาดว่าจะเสร็จสมบูรณ์ในปี ๒๕๔๙”

ส่วนอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลาที่รอคอยมานานถึง ๒๘ ปี มีลักษณะเป็นลานกิจกรรมและสวนสาธารณะ ประกอบด้วยชั้นใต้ดินสร้างเป็นอาคารพิพิธภัณฑ์ ๑๔ ตุลา ห้องสมุด ห้องประชุม และสำนักงาน ใช้งบประมาณกว่า ๒๖ ล้านบาท สามารถรองรับคนได้ ๗๐๐-๘๐๐ คน ปัจจุบันเปิดใช้งานได้บางส่วน

สัญลักษณ์สำคัญของอนุสรณ์สถานแห่งนี้คือ สถูปวีรชน ๑๔ ตุลา เป็นประติมากรรมรูปทรงกรวยคว่ำ สูง ๑๔ เมตร ยอดแหลมทรงสถูปหมายถึงจิตวิญญาณสูงส่งของมนุษย์ ส่วนปลายมีรอยหยักคล้ายยังสร้างไม่เสร็จ สื่อความหมายว่า การต่อสู้เรียกร้องประชาธิปไตย สิทธิ เสรีภาพ ของประชาชนยังไม่สิ้นสุด ด้านหน้ามีป้ายจารึกข้อความ “๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖” บทกวี “สิทธิ เสรีภาพ” ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ และรายชื่อวีรชนทั้ง ๗๑ คนที่เสียชีวิตในเหตุการณ์ครั้งนั้น

นายโคทม อาริยา กล่าวถึงสาเหตุที่อนุสรณ์สถานแห่งนี้ใช้เวลาสร้างยาวนานถึง ๒๘ ปีว่า (อ่านลำดับเหตุการณ์ในล้อมกรอบ)

“หากเราต้องการสร้างอนุสรณ์สถานกันเอง เช่น หาที่ดินสักแปลงหนึ่ง แล้วสร้างอาคารขึ้นมา ก็อาจจะไม่ต้องใช้เวลานานถึงปานนี้ แต่เราเห็นว่าเหตุการณ์

๑๔ ตุลาเป็นเรื่องส่วนรวม ดังนั้นการสร้างอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา จึงควรเป็นเรื่องของรื้อร่วมกับประชาชน และสถานที่ตั้งก็ควรจะอยู่ในบริเวณถนนราชดำเนิน อันเป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าว แต่เนื่องจากที่ดินบริเวณนี้เป็นของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และมีผู้ค้าสลากเช่าอยู่ก่อน การเจรจาขอเช่าที่ดินและโยกย้ายกลุ่มผู้เช่าเดิมออกไปจึงใช้เวลาค่อนข้างนาน”

หลังจากพิธีเปิดประติมานุสรณ์ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จบลงในเวลาสี่โมงเย็น ผู้ร่วมงานทั้งหมดจึงขบวนเดินไปยังอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา สีแยกคอกวัว เพื่อร่วมพิธีเฉลิมฉลองอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา บรรยากาศของการเดินขบวนค่อนข้างคึกคักเนื่องจากมีผู้มาร่วมเดินมากเป็นประวัติการณ์ของงานรำลึกเดือนตุลาซึ่งเคยจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี อาทิ ขบวนของรัฐมนตรีที่ผ่านเหตุการณ์เดือนตุลา ขบวนญาติวีรชน ขบวนนักศึกษาเดือนตุลา ขบวนสมัชชาคนจน และขบวนของอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.)

สำหรับขบวนหลังสุดนั้นดูเหมือนจะได้รับเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากสื่อมวลชนและผู้ร่วมงานมากที่สุด เนื่องจากเป็นขบวนที่พรรคไทยรักไทยเป็นผู้ชักชวนมาร่วมงานโดยใช้งบประมาณของรัฐบาล เห็นได้จากทุกคนใส่เสื้อสีขาวปักคำว่า อสม. บริเวณแขนด้านซ้าย บริเวณหน้าอกติดป้ายจังหวัดของตัวเอง มือหนึ่งถือธงชาติ หนังสือพิมพ์ *มติชน* รายวัน ฉบับวันรุ่งขึ้นได้รายงานเรื่องนี้ว่า

“การจัดงานวันนั้นเป็นการจัดโดยทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งนายสุธรรมของบฯ เหลือจ่ายเพื่อใช้ในงานนี้ประมาณ ๑๘ ล้านบาท โดยคนของพรรคไทยรักไทยไปเชิญอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) หมู่บ้านละ ๔ คน จากภาคกลางเป็นส่วนใหญ่ ประมาณ ๒ หมื่นคน มีค่าเดินทาง ค่าอาหาร และเสื้อสีขาวแจกฟรี”

แม้ว่าในวันต่อมา นายสุธรรมจะออกมาชี้แจงว่างบประมาณที่ใช้จ่ายในการพาคนมาร่วมงานมีประมาณ ๒ ล้านบาท และเงินที่เหลือจากการจัดงานทบวงฯ จะโอนเข้ามูลนิธิ ๑๔ ตุลาทั้งหมด แต่หลายคนก็ยังแสดงความไม่เห็นด้วยกับการกระทำดังกล่าว เพราะทำให้บรรยากาศของงานดูไม่ใช่นับถือและไม่มีพลัง

หลังจากขบวนทั้งหมดเดินทางมาถึงถนนราชดำเนิน ผู้เข้าร่วมขบวนจึงนั่งลงบนพื้นถนนเพื่อฟังปราศรัยจากเวทีบริเวณสีแยกคอกวัว โดยในตอนแรกหลายคนคาดหวังว่าจะได้ฟังตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ที่มาร่วมงาน อาทิ ญาติวีรชน วีรชนผู้พิการ หรือสมัชชาคนจน ขึ้นปราศรัยปัญหาของตนเพื่อให้สังคมรับรู้และร่วมแก้ไข้ปัญหา ดังเจตนารมณ์ของคนเดือนตุลาเมื่อ ๒๘ ปีก่อนบนถนน

๑๒. วันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๓๖ : ขอให้สร้างอนุสรณ์สถานที่บริเวณสีแยกคอกวัว

คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ได้เชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมาปรึกษาหารือและมีความเห็นว่า น่าจะพิจารณาสร้างอนุสรณ์สถานเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และเหตุการณ์ ๑๗-๒๐ พฤษภาคม ๒๕๓๕ ณ สถานที่เดิม (บริเวณสีแยกคอกวัว) โดยคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์รับจะเจรจากับสำนักงานทรัพย์สินฯ ต่อไป

๑๓. ประสบความสำเร็จในการขอเช่าที่ดินจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

ปี ๒๕๔๑ เป็นวาระครบรอบ ๒๕ ปีเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ คณะกรรมการดำเนินการจัดงาน ๒๕ ปี ๑๔ ตุลาคม โดยนายธีรยุทธ บุญมี ประธานกรรมการ ร่วมกับบุคคลต่าง ๆ เช่น นายประสาร มฤคพิทักษ์ นายธีรพล นิยม ได้ติดต่อขอความอนุเคราะห์จากนายอานันท์ ปันยารชุน ให้เจรจาขอเช่าที่ดินบริเวณสีแยกคอกวัวจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จนประสบผลสำเร็จ

๑๔. การสร้างสถูปวีรชน ๑๔ ตุลา

มูลนิธิ ๑๔ ตุลา เห็นควรให้มีการสร้างสถูปรำลึกวีรชน ๑๔ ตุลา ตั้งไว้บริเวณอนุสรณ์สถาน โดยมีการจารึกชื่อผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์ ๑๔-๑๖ ตุลาคม ๒๕๑๖ และมอบหมายให้นายธีรยุทธ บุญมี เป็นผู้วางแผนคิดและรับผิดชอบการสร้าง นางสุโรจนา เศรษฐบุตร เป็นผู้ดำเนินการสร้าง และบริษัทแปลน แอสโซซิเอท จำกัด เป็นผู้ควบคุมงานโครงสร้าง

๑๕. วันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๔ : ก่อสร้างแล้วเสร็จ/จัดงานฉลอง

ช่วงเช้า : พิธีสมโภชสถูปวีรชน ๑๔ ตุลาคม
ช่วงเย็น : พิธีเฉลิมฉลองอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลาคม
การก่อสร้างอนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลาคม มีประวัติอันยาวนาน โดยมีการเสนอเรื่องผ่านคณะรัฐมนตรีหลายครั้ง เพื่อให้เป็นการก่อสร้างโดยรัฐร่วมกับประชาชน มีรัฐบาลที่เห็นด้วย คือ รัฐบาลนายสัญญา ธรรมศักดิ์, ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ, นายอานันท์ ปันยารชุน, นายชวน หลีกภัย, นายบรรหาร ศิลปอาชา, พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ และ พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร

ผู้ประสานงานหลักของราชการ คือ ทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงการคลัง

ผู้ที่อนุเคราะห์ให้เช่าที่ดินสำหรับการก่อสร้าง คือสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยการติดต่อประสานงานของนายอานันท์ ปันยารชุน

เงินที่ใช้ในการก่อสร้างมาจากการบริจาคของประชาชนในเหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และในโอกาสครบรอบ ๒๕ ปีเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา และยังมีเงินบริจาคจากสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล กรุงเทพมหานคร ทบวงมหาวิทยาลัย และการบริจาควัสดุก่อสร้างโดยบริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) (ข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ *ข่าวสด* ๗ ตุลาคม ๒๕๔๔, โทรม อารียา)

สายนี้ แต่ทว่าตลอดเวลาช่วงเย็นจนถึงจบงาน คนที่ได้ยื่น พุดบนเวทีมีเพียง “คนเดือนตุลา” ซึ่งบัดนี้กลายเป็น นักการเมืองพรรคร่วมรัฐบาล หลายคนเริ่มตั้งแล้ว “คน เดือนตุลา” ซึ่งวันนี้มีอำนาจรัฐอยู่ในมือ จะช่วยแก้ปัญหา ของพวกเขาตั้งแต่จนารมณณ์ที่เคยมีหรือไม่ ที่สำคัญ รัฐบาล ซึ่งมี “คนเดือนตุลา” อยู่มากที่สุด คิดอย่างไรกับการชำระ ประวัติศาสตร์ทั้งสองเหตุการณ์ซึ่งคนเคยมีส่วนร่วม

นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวง มหาวิทยาลัย อดีตผู้นำนักศึกษา ๖ ตุลา ให้คำตอบในเรื่องนี้ว่า

“เหตุการณ์ ๑๔ ตุลา และ ๖ ตุลา ไม่สามารถ ปกปิดได้อีกต่อไปแล้ว ต้องนำเรื่องราวที่ถูกต้องออกมาตีแผ่ ให้สาธารณชนได้รับรู้ การสืบหาข้อเท็จจริงและชำระ ประวัติศาสตร์ของเหตุการณ์เดือนตุลาคมมิใช่เพื่อก่อ ความขัดแย้งขึ้นในสังคม แต่เพื่อให้ประวัติศาสตร์เป็น เครื่องเตือนใจ ไม่ให้เกิดเหตุการณ์ผิดพลาดเช่นในอดีต ขึ้นอีก

“ทบวงมหาวิทยาลัยจะนำเหตุการณ์ ๑๔ และ ๖ ตุลาคมมาดำเนินการเพื่อบรรจุเข้าหลักสูตรการศึกษา โดยจะเชิญนักวิชาการที่สนใจประวัติศาสตร์และมีความ เป็นกลางมาร่วมเรียบเรียง ซึ่งจะนำผลสรุปเหล่านั้นมาดู ความเหมาะสมอีกครั้ง”

แต่ทว่าหากพิจารณาคำปราศรัยของนายกรัฐมนตรี ทักษิณในช่วงปิดงานกลับพบคำตอบที่ต่างออกไปว่า

“วันที่ ๑๔ ตุลาทุกครั้งต่อไปนี้ เราต้องร่วมกันคิดว่า จะช่วยเหลือเพื่อนร่วมชาติอย่างไรให้เขาเย็นบนตาแข่งของ ตนเอง ไม่ใช่ทุก ๑๔ ตุลาคมนี้ถึงเกี่ยวกันว่าประวัติศาสตร์ ถูกหรือไม่ถูก ช่วยคนพิการหรือไม่ช่วย จากนั้นไป เหตุการณ์ เหล่านี้ต้องยุติ ประวัติศาสตร์ก็ต้องเป็นประวัติศาสตร์ รัฐบาลนี้มีคนเดือนตุลา ก็ไม่มีรัฐบาลไหนเข้าใจ ทุกอย่าง ต้องนำความจริงออกมา แต่วันนี้เราต้องแก้ปัญหาความ ยากจน ไม่ต้องเรียกร้องให้ชำระประวัติศาสตร์”

ด้วยเหตุนี้ หลายคนจึงเริ่มไม่แน่ใจว่า ประวัติศาสตร์ เดือนตุลาจะได้รับการชำระดังที่ใครบางคนประกาศไว้ หรือ จะถูกกลบเกลื่อนเอาไว้จนกระทั่งทุกคนลืมมันไป

หลังสิ้นเสียงนายนกฯ กล่าวปราศรัยบนเวที เสียง พลุหลายสิบนัดดังก้องไปทั่วท้องฟ้าเพื่อเฉลิมฉลองการเปิด อนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลา อย่างยิ่งใหญ่ หลังจากนั้นนายกร ัฐมนตรีจึงร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีเพื่อปิดงานรำลึก เดือนตุลา แทนเพลงสดาวแห่งศรัทธาซึ่งระบุไว้ใน กำหนดการ

งานรำลึกเดือนตุลาซึ่งจัดอย่างยิ่งใหญ่จบลงแล้ว ตลอดระยะเวลา ๙ วัน มีกิจกรรมมากมายที่ช่วยสร้างสีสันให้แก่งานป็นี่ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมวิชาการ ศิลปะ และบันเทิง อาทิ สัมมนาวิชาการ ๒๕ ปี ๖ ตุลา ด้านการเมือง ด้าน เศรษฐกิจ ด้านวรรณกรรม และด้านสื่อมวลชน, สัมมนาสรุปบทเรียน ๔ ปี รัฐธรรมนูญกับการเมืองภาคประชาชน, สัมมนาเชิงปฏิบัติการทิศทางของประเทศ, นิทรรศการ “ศิลปะกลางแจ้ง” บริเวณกำแพงประวัติศาสตร์, การแสดงดนตรี เพื่อชีวิตจากนานาศิลปิน ไม่ว่าจะเป็น แอ๊ด คาราบาว พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์ พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ หงา คาราวาน ชูชู โอบุ ฯลฯ

นอกจากกิจกรรมต่าง ๆ ภายในงานที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ อนุสรณ์สถาน ๑๔ ตุลาแล้ว สิ่งที่ช่วยสร้างสีสันให้แก่งานรำลึกเดือนตุลาป็นี่ ดูก็คึกคักมากขึ้น เห็นจะเป็นภาพยนตร์เรื่อง ๑๔ ตุลา สงครามประชาชน ซึ่ง นำเสนอเรื่องราวของ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล ในช่วงเข้าป่าหลังเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ เดิมภาพยนตร์เรื่องนี้ใช้ชื่อว่า คนล่าจันทร์ แต่ภายหลังถูก เปลี่ยนชื่อด้วยเหตุผลในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ชื่อใหม่ที่อิงกับเหตุการณ์ ในประวัติศาสตร์ซึ่งมีผู้ร่วมรับรู้เหตุการณ์จำนวนมาก ทำให้ผู้ชมคาดหวังกับข้อมูล ของเหตุการณ์ในทุกแง่มุม มิใช่มุมมองของตัวเองเพียงอย่างเดียว ภาพยนตร์ เรื่องนี้จึงได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์ในแง่ลบค่อนข้างมาก

นอกจากนี้ สิ่งที่ช่วยสร้างบรรยากาศงานรำลึกเดือนตุลาให้มีสีสันขึ้นไปอีกคือ หนังสือ อนุทิน ๑๔ ตุลา ๒๕๑๖ เรียบเรียงโดย เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ แรกทีเดียวหนังสือเล่มนี้จะได้รับเลือกให้เป็นหนังสืออ่านนอกเวลาสำหรับนักเรียนมัธยมต้น ซึ่งกรมวิชาการจะเป็นผู้จัดพิมพ์ แต่ภายหลังกลับถูกปฏิเสธ เนื่องจากถือว่าเป็นหนังสือที่ยังไม่ได้ผ่านการชำระประวัติศาสตร์

เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ผู้เรียบเรียง กล่าวถึงเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ว่า “ผมเรียกหนังสือเล่มนี้ว่า อนุทิน ๑๔ ตุลา เพราะเป็นหนังสือเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างวันที่ ๖-๑๕ ตุลาคม ๒๕๑๖ มีจำนวน ๑๐ ตอน ผมไม่ได้ต้องการแต่งให้เป็นตำราประวัติศาสตร์ แต่ต้องการกระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นของเด็กมัธยมต้น ให้เขาไปหาหนังสืออื่น ๆ ที่มีคนเขียนไว้เยอะแยะ อ่านต่อเอาเอง”

แม้เหตุการณ์ ๑๔ ตุลา และ ๖ ตุลาจะผ่านไปแล้วเกือบสามทศวรรษ ภารกิจของคนเดือนตุลาก็ยังไม่สิ้นสุด เพราะปัญหาต่าง ๆ ที่เคยเดินขบวนเรียกร้องเมื่อ ๒๐ กว่าปีก่อนยังไม่ได้รับการแก้ไข แต่กลับเพิ่มพูน ถมทับซับซ้อนยิ่งกว่าเดิม ดังคำกล่าวของอดีตนายกรัฐมนตรี นายอานันท์ ปันยารชุน ในช่วงปาฐกถาพิเศษเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคมที่ผ่านมาว่า

“ในอดีต ภัยที่คุกคามประชาธิปไตยคือเผด็จการ แต่วันนี้ภัยดังกล่าวมาจากสิ่งที่เราไม่ได้คาดคิด อำนาจเผด็จการไม่ได้มาจากทหารหรือคนในเครื่องแบบสีทากอีกแล้ว แต่ขึ้นอยู่ที่ใจของคนคนนั้นว่าเขาใจระบอบประชาธิปไตยมากน้อยเพียงใด มีการแสวงหาอำนาจและใช้ไปในทางที่จัดรัฐธรรมนูญหรือไม่ ภัยที่มาจากคนที่มีความเอนเอียงไปในทางที่เป็นเผด็จการ

ยังไม่สูญหายไปจากประเทศไทย ความเข้มข้นอาจมีน้อยลงไป วิธีการเปลี่ยนแปลงไป ขณะเดียวกัน วิธีการปราบประชาธิปไตย เป็นวิธีการพรางคาน กล่อมให้ประชาชนพึงพอใจ ให้หลับไปชั่วคราว มีความสบายใจ ดังนั้น ๒๘ ปีของการต่อสู้ยังไม่เสร็จสิ้น กระบวนการนี้จะต้องมีชีวิตต่อไป”

และภารกิจที่สำคัญที่คนเดือนตุลาจะต้องผลักดันต่อไปคือ การชำระประวัติศาสตร์ทั้งสองเหตุการณ์ให้เป็นที่ประจักษ์ และนำเข้าสูบทเรียนให้คนรุ่นหลังได้เรียนรู้ เพราะ...

“ตราบใดที่ยังไม่มีการชำระประวัติศาสตร์ และบอกให้ลืมประวัติศาสตร์ ถือเป็นการพยายามหลอกให้ลืมโทษตัวเอง ประวัติศาสตร์จำเป็นต้องสรุปให้ได้เพื่อเป็นบทเรียน ไม่ให้เกิดเหตุการณ์อีก ผู้ที่บอกให้ลืม ถ้าไม่เป็นผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ ก็ต้องเป็นผู้กระทำในเหตุการณ์นั้น” (นายโอริสสา ไอยราวันวัฒน์ อดีตเลขาธิการแนวร่วมอาชีวะเพื่อประชาธิปไตย) □